
<https://doi.org/10.15407/fd2022.02.178>
УДК 1(091)

Богдан ПЕРЕДРІЙ, магістр філософії,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
79000, Львів, вул. Університетська, 1
peredrij.bogdan@gmail.com

ГЕРМЕНЕВТИКА НІЦШЕАНСТВА: АНАЛІТИКА РОЗМАЇТТЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ФІЛОСОФІЇ ФРИДРИХА НІЦШЕ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕВОЛЮЦІЇ ІДЕЙ ЕРНСТА ЮНГЕРА

Сутність ніцшеанства як філософського вчення ніколи не характеризувалася певною стабільністю чи визначеністю. Натомість «непрямі послідовники» та інтерпретатори філософії Фридриха Ніцше (позаяк прямих послідовників чи певної школи у цього мислителя не було) вдавалися до розмаїтого тлумачення його концептів. З огляду на це, герменевтичний аспект дослідження не лише текстів Ніцше, але і його інтерпретаторів, надає нам змогу по-новому поглянути на прихований потенціал концептів німецького філософа.

У цій розвідці ми прагнемо зосередитись на пошуках ніцшеанських коренів у творчій спадщині Ернста Юнгера, простеживши перетворення його ідей впродовж інтелектуально-го шляху автора та вказавши, наскільки описані нами переконання корелюють із думками самого Фридриха Ніцше та у чому проявляється їхня відмінність.

Як точку відліку будь-якого дослідження інтерпретацій філософії Ніцше автор виокремлює ту низку концептів німецького філософа, що перебуває на вістрі різноміслювання. До таких центральних понять у статті відносяться уявлення про «аполонійне» та «діонісійне» начала (первні), антропологічну ідею «Надлюдини» та пов'язану між собою метафізичну тріаду «волі до влади», «переоцінки всіх цінностей» та «вічного повернення».

Окрім того, одним із провідних мотивів ХХ сторіччя, який можна простежити у спробі прочитати ніцшеанські ідеї, постулюється їхнє розташування на стику філософських та політично-ідеологічних концептів. Аналізуючи ж своєрідний герменевтичний конфлікт ніцшеанської філософії, ґрунтований на цьому феномені, автор звертається до ранніх спроб зрозуміти та реалізувати ідеї німецького мислителя, що їх здійснювали безпосередньо у Німеччині. Цей контекст пов'язується у статті з формуванням засад консервативної революції та постаттю Ернста Юнгера, позаяк інтерпретацію цього мислителя певною мірою можна вважати однією з перших та, безсумнівно, найбільш резонансною.

Ключові слова: Ніцше, Юнгер, Надлюдина, Воля до влади, тотальна мобілізація, Робітник, ніцшеанство, герменевтика, інтерпретація.

Цитування: Передрій, Б. (2022). Герменевтика ніцшеанства: аналітика розмаїття інтерпретацій філософії Фридриха Ніцше крізь призму еволюції ідей Ернста Юнгера. *Філософська думка*, 2, 178—189. <https://doi.org/10.15407/fd2022.02.178>

Спадщина Фридриха Ніцше водночас і стала поворотним моментом для філософії XIX сторіччя, пропонуючи певною мірою новий погляд на неї, який сповна можна назвати відродженням античного досократівського духу філософії в лоні модерної європейської думки, і не набула своєї повноти, адже залишилася радше незавершеним проектом. Цьому станові незавершеності посприяв збіг воедино низки чинників: це і суб'єктивні (стосовно Ніцше) обставини, пов'язані з погіршенням стану здоров'я у найбільш плідний період та подальшою смертю; і обставини, що цікавлять нас як дослідників, а саме відсутність традиції чи школи ніцшеанства, яка могла б розвинути центральні концепти філософії німецького мислителя. Внаслідок цього мислителя, які вже у XX сторіччі опрацьовували надбання Ніцше, стикалися з потребою систематизувати та інтерпретувати його філософію, таким чином утворюючи певну єдність, яка продовжувала свій органічний розвиток у філософії цих «непрямих послідовників ніцшеанства».

Як точку відліку будь-якого дослідження інтерпретацій філософії Ніцше варто насамперед виокремити ту низку концептів німецького філософа, що перебуває на вістрі різотлумачення. До таких центральних понять варто відносити уявлення про «аполонійне» та «діонісійне» начала (первні), антропологічну ідею «Надлюдини» та пов'язану між собою метафізичну тріаду «волі до влади», «переоцінки всіх цінностей» та «вічного повернення».

Разом із зазначеним вище, одним із провідних мотивів XX сторіччя, який ми можемо простежити у спробі прочитати ніцшеанські ідеї, є їх розташування на стикові філософських та політично-ідеологічних концептів. Аналізуючи ж своєрідний герменевтичний конфлікт ніцшеанської філософії, ґрунтований на цьому феномені, нам варто звернутися до ранніх спроб зрозуміти та реалізувати ідеї німецького мислителя, що їх здійснювали безпосередньо у Німеччині. Цей контекст нам варто пов'язати з формуванням засад консервативної революції та постаттю Ернста Юнгера, позаяк інтерпретацію цього мислителя певною мірою можна вважати однією з перших та, безсумнівно, найбільш резонансною.

Беручись до аналітики ідей Ернста Юнгера, нам перш за все варто виокремити умовну періодику у спадщині цього мислителя, яка водночас матиме й певну герменевтичну цінність. Можемо розглядати ранній період, часово обмежений від років Першої світової до орієнтовно 1942—1943 років, коли Юнгер постає як своєрідний поет героїзму, філософ «Робітника» й «Тотальної мобілізації», та пізній період — орієнтовно починаючи з 1945 року, коли Юнгера дедалі більше цікавитиме питання техніки (особливо в контексті її майбутнього впливу) та базовими стануть ідеї «Відходу до лісу» та концепт «Анарха». Проте обидва ці періоди логічно зв'язані та переходять один в одного, а постійним незримим супровідником розвитку ідей Юнгера є Фридрих Ніцше, до якого Ернст часто апелює прямими чи непрямими повідомленнями у своїх текстах. Тепер перед нами постає завдання оглянути базові ідеї Юнгера у контексті їхньої взаємозалежності з ніцшеанством та надати оцінку цьому інтелектуально-філософському феномені.

Перш за все нам варто вказати на стиль письма, що його використовує Ернст Юнгер — у творах автора ми зустрічаємо поєднання есеїстики та метафоричної мови з порушенням філософських проблем. Певною мірою, твори цього мислителя наштовхують нас на ту ж герменевтичну проблему, що й праці самого Ніцше — афористична стилістика додатково викликає гостру потребу тлумачення та ускладнює його процес потребою пильності до контексту.

Головною проблемою мислення Юнгера є тема нігілізму — понад те, він вважає себе нігілістом у його ніцшеанському прояві людини, що бореться супроти нігілістичного духу. Дослідники Юнгера посилаються на те, що його цікавить тема «активного» нігілізму у тому контексті, в якому Ніцше виокремлює пасивний та активний нігілізм: «якщо пасивний нігілізм є ознакою втоми й капітуляції духу, готового «по-буддистськи» відмовитися від бажань через страждання, які вони приносять, загальний стан зневіри й скепсису, зумовлений падінням життєвих сил, то активний нігілізм, навпаки, є великим «Так» життю в усіх його проявах, ознакою переростання старих і вже надто дрібних ідеалів, максимум віталізму й воля до творчого руйнування, що розчищає простір для нового» [Семеняка, 2021]. Тож, відповідно, Юнгер шукає шлях цього «переростання» попередньої доби і вбачає його у техніці, а якщо точніше — бойовій техніці. Досвід Першої світової у цьому випадку є каталізатором героїчного світогляду та уже згаданого «творчого руйнування» задля розкриття чогось нового. Творами, що найповніше втілюють цей світогляд Юнгера, є праці «Вогонь і рух (математика війни)», «Тотальна мобілізація», «Робітник. Панування та гештальт» та «Про біль». Їхня наскрізна тема — зміна людини задля освоєння нового технічного виміру, й нам очевидні паралелі зі спробою пошуку шляху до Надлюдини, шляху подолання застарілого типу людського існування, зокрема в межах теми війни. Постанова згаданої Надлюдини у полум'ї війни, на зламі часів і за умов «укорінення в землі» більшої частини люду («укорінення» тут ми можемо розуміти як метафорично, так і буквально у зв'язку зі світовими війнами) корелює з настановою ніцшеанського Заратустри: «Я навчаю про Надлюдину. Людина — це те, що варто перевершити. Що ви зробили, щоб перевершити її?.. Надлюдина — сенс землі. Нехай ваша воля мовить: Надлюдина буде сенсом землі!» [Nietzsche, 1997: S. 6]. Тобто ми можемо тлумачити пошук Надлюдини у горні вогню та техніки як утілення «сенсу землі», як утілення подолання метафізичного на користь механічного. Коли ми уважно вчитуємося у згадані тексти Юнгера, то знаходимо ніцшеанські моделі мислення навіть там, де, здавалось би, годі їх очікувати.

Візьмемо, до прикладу, «Вогонь і рух (математика війни)» — твір за своєю формою та проблематикою є невеликим есеєм на тему зміни духу війни під час Першої світової. Проте саме структура зміни цього духу, яку вимальовує перед нами Юнгер, має характер ніцшеанської перспективи. Не в останню чергу нам треба звернути увагу на метафорику вогню — цей образ є чи не одним із найчастіше використовуваних описів війни, прогресу та змін, що

спіткали Європу на початку ХХ сторіччя. Водночас полум'яна метафорика, метафорика динаміту — це те, що ми зустрінемо й у Ніцше як характеристики його філософії порівняно з духом доби кінця ХІХ сторіччя.

Виходячи з цього, бачимо, що початок ХХ сторіччя — це свого роду втілення тієї кризи, про яку писав і від якої застерігав Ніцше. Доба приходу та панування техніки — це водночас доба смерті Бога: кожен крок людини та людства назустріч техніці на початку ХХ сторіччя — це удари один за одним, що руйнують стару культуру та наближають Ніцше, нігілістичну духовну пустку, яка покликом своїм приведе Надлюдину у цей світ. Саме тут постає філософське питання про те, як варто зустріти цей онтологічний наступ. Відповідь молодого Юнгера — сказати йому «Так» та шукати спосіб ствердити цю нову онтологію. Цей контекст онтології у війні або ж онтології війни ми можемо прочитати у Ернста як натяк на модель «переоцінки всіх цінностей», що відбувається у такий доволі радикальний спосіб. Зокрема, у «Вогні і русі» ми подибуємо уривок, в якому Юнгер характеризує темпоральну структуру Світової війни: «У ній можна вирізнити три періоди. Під час першого періоду марно шукати вихід у русі старого гатунку. Другий позначався абсолютним пануванням вогню. У третьому окреслилися прагнення відновити рух уже новими методами. Ці три періоди не слідували один за одним у часі, а радше, хоча і відрізнялися за змістом, поєднувалися у різноманітних відтінках» [Юнгер, 2020: с. 227]. Слушно зазначити, що початок наведеного нами уривку доволі схожий на гегелівську тріаду із «тезою-антитезою-синтезом», проте уточнення про відсутність чіткої історичної темпоральності наближає цю думку до ідеї ніцшеанської переоцінки з її тотальністю та хаотичністю, а також руйнівним потенціалом.

З іншого боку, Юнгер доволі специфічними способами намагається надати нового смислу ніцшеанському баченню віталізму. Знаходимо два уривки: «війна є найнебезпечнішим полем для експерименту, адже тут доля (порівняйте з ніцшеанською *amor fati* як супутницею приходу «переоцінки всіх цінностей». — Б.П.) вливається у життя потужніше, ніж будь-де, та надає кожному кроку вирішального та неповторного значення» [Юнгер, 2020б: с. 225] та «війна не є станом, який повністю підпорядкований власним законам, натомість вона є радше іншим боком життя, який рідко проступає на його поверхню і все ж тісно пов'язаний із ним. Як війна є вираженням не просто частини життя, а всього життя у його повній силі, так і саме життя по суті має цілковито войовничу природу» [Юнгер, 2020б: с. 226], — обидва ці фрагменти вказують нам, наскільки те збурення життя, що виникає внаслідок втручання у нього війни, має характер своєрідного «розкриття внутрішньої потуги життя», що в свою чергу й розкриває віталістичне визначення саме по собі й може бути прочитаним як ніцшеанський віталізм, за умови, що ми припустимо оптику, в якій війна тією мірою є виявом життя, якою життя є виявом єдності впорядкованих (космічних) та хаотичних елементів. Водночас ця діада війни та життя як порядку та хаосу слушно може бути далеким успадкуванням ніцшеанського

поділу на аполонійне та діонісійне начала, що пояснює підставу для уявлення про єдність та взаємозумовленість життя та війни. Зрештою, нам не варто розглядати ці думки Юнгера у суто фізикалістській чи технологічній площині. Передусім мислення Юнгера метафізично зумовлене, але, знову ж таки, у контексті радше ніцшеанської метафізики природи й духу, ніж у більш «класичних» розуміннях цієї дисципліни. Висновок із цього невеличкого есея лише підкреслює наші міркування: «Світова війна є віддзеркаленням нашого життя загалом — духу, який стоїть за технікою, тут також вдалося зруйнувати старі зв'язки, натомість побудова нового порядку, який відповідав би своїм засобам, поки що залишається на стадії експерименту» [Юнгер, 2020б: с. 233], — якщо ми спробуємо провести паралель із ніцшеанським перетворенням Духу, то зможемо припустити, що Юнгер вказує на панування Духу Лева, що передде приходіві Духу Дитини з новими цінностями.

Цю перспективу прочитання переоцінки всіх цінностей у творчості Юнгера безпосередньо має супроводжувати один із двох найбільш вагомих концептів «раннього» періоду, в якому схоплено водночас і політичний, і духовно-онтологічний виміри — поняття «тотальної мобілізації». Цю ідею розкрито в однойменній праці «Тотальна мобілізація», де перед нами розгорнута спроба зрозуміти сутність «прогресу», теоретично осмислити наслідки Першої світової, а також віднайти ті зміни, на які вказала згадана сторінка історії. Сама праця починається з референції до героїчного духу: «Це суперечить героїчному духові — шукати образ війни у просторі, який залежить від людських вчинків» [Юнгер, 2020в: с. 235], що одразу наводить нас до ніцшеанського стилю проглядати життя через втілення Духу та закладає підвалини спроби підвести нас до нового прочитання «волі до влади». Отже, Юнгер підкреслює, що, з одного боку, Світова війна та світові революції, що її супроводжували, — це втілення та наслідок прогресу, але одразу ж обмежує розуміння цього «практичного» чи «якісного» прогресу актами метафізичного сприйняття: «лише сила релігійного гатунку, лише віра могла бути настільки відважною, аби поширити на вічність перспективу практичності. І навряд чи хтось міг би заперечити також, що прогрес був народною релігією ХІХ сторіччя — єдиною, якій поталанило зі справжнім авторитетом та некритичною вірою» [Юнгер, 2020в: с. 237]. Беззаперечним наслідком такої «віри в прогрес» Юнгер убачає перехід до війни нового гатунку, й вона, на його думку, декларує нові правила свого сприйняття — принцип тотальної мобілізації, а не загальної чи часткової, як те було заведено раніше. Цей процес для Юнгера пов'язаний із політичним контекстом, а саме занепадом монархії та активним розвитком нових форм політичної реалізації (лібералізм, соціалізм, націоналізм тощо). Внаслідок цих змін насамперед спільного духу, а потім і соціуму, відбувається зміна цінностей та разом із тим ідеї ремесел, серед яких і ремесло війни: «Зокрема разом зі зниженням станів та урізанням привілеїв аристократії зникає і поняття військової касті; боронити свій край зі зброєю в руках — це більше не обов'язок і не прерогатива

виключно професійних солдатів, натомість це стало завданням усіх здатних тримати зброю» [Юнгер, 2020в: с. 239]. Тобто тут з максимальною об'єктивністю німецький мислитель підкреслює кризу тогочасної європейської ідентичності та активне просування тенденції до розвитку масовості. Цим він продовжує тотожну думку, що знаходимо у працях Ніцше — критика приходу масової людини. У контексті цього дослідники зазначають, що «ніцшеанська соціофізіологія забороняє абстрагувати нашу здатність до розумування від нашого афективного, втіленого існування. Держава не лише навчила та інкорпорувала нам наші «досвід і судження»; але й наші афекти та спонуки» [Siemens, 2006: р. 440], що вказує, наскільки мотив нової політики, що поставала наприкінці ХІХ — на початку ХХ сторіччя, йде врозріз із ніцшеанською думкою й чому Юнгерова спроба критики цього явища з перспективи воїнства доповнює цю ідею. Водночас єдиним способом упоратися з цим процесом для Юнгера є ідея тотальної мобілізації — акту, завданням якого є втілити необхідність «озброїтися до найпотаємнішої серцевини, до найтоншого життєвого нерву» [Юнгер, 2020в: с. 239], тобто досягнути найвищого напруження духу та найвищого схоплення та концентрації віталістичної енергії, аби впоратися з наступом нового часу та викликом техніки, що заповнює простір людини.

Тотальна мобілізація — це не принцип, що його втілюють люди — це, з певної точки зору, ідея, втілення Волі як такої, яка реалізовує себе у світі та змінює світ відповідно й наслідок цього розгортання — те, що «кожне окреме життя дедалі помітніше стає життям Робітника, і що після війн лицарів, королів та буржуа слідує війни Робітників — війни, стосовно раціональної структури та безжальності яких нам уже дали певне уявлення перші великі конфлікти ХХ сторіччя» [Юнгер, 2020в: с. 241]. Якщо ми спробуємо зіставити цю ідею з філософією Ніцше та віднайти щось, що могло б інспірувати таке бачення, то знайдемо у цих думках Юнгера втілення доби «останньої людини», найтемнішого часу перед постанням Надлюдини та занепадом решти людства. Підкреслення оновлення смислів, яке приносить тотальна мобілізація, ми можемо знайти у спостереженнях Ернста стосовно того, що солдати, які йдуть воювати з ідеєю «за Німеччину», перетворюються на спільну групу, тотально мобілізовану та підпорядковану єдиній ідеї — відбувається своєрідна механізація людської онтології, а слідом за нею відбуваються й зміни у сфері етичного: «Абстрактність, а відтак і жорстокість людських стосунків безперервно зростає» [Юнгер, 2020в: с. 251], тобто ми можемо спостерігати найглибшу стадію вияву нігілізму. «Хто міг уявити, що ці сини матеріалістичної генерації зможуть вітати смерть із такою жагою? Так проявляється життя, яке має всього вдосталь і якому не знайома ощадливість бідняків... Глибоко під тими просторами, де є важливою діалектика цілей війни, німець зіткнувся з переважаючою силою: із самим собою. Тому війна для нього була водночас та насамперед засобом реалізувати себе» [Юнгер, 2020в: с. 253]. Таким чином, Ернст Юнгер знаходить відгук на поклик

нігілізму, який зустрічає Європу початку ХХ сторіччя. Для нього ефективним чи то закономірним стає осмислення відповіді на потребу часу задля можливості вибороти та становити дух, з одного боку, та пережити трансформацію у пошуку нового етапу становлення — з іншого. Це своєрідна характерна для певних течій ніцшеанства ідея долати нігілізм шляхом збільшення міри нігілізму — розкриваючи своєрідний нігілістичний катарсис.

Оглянувши базову суть концепції тотальної мобілізації, нам необхідно прояснити поняття «Робітника» у філософії Юнгера. Ким є «Робітник»? Які зміни його поява несе із собою? Найбільш обсягово це питання розкрито у найфундаментальнішій праці раннього періоду творчості Ернста Юнгера «Робітник. Панування та гештальт». Як бачимо з назви — вона присвячена дослідженню та генезі типу Робітника. Певною мірою можемо вказати, що ми знаходимо перегук із методологією генеалогії, яку впроваджує Ніцше у своїй творчості, де очевидним прикладом є «Генеалогія моралі». То якою є генеалогія Робітника?

Насамперед маємо зазначити, що «Робітник» — це другий тип гештальту з тріади, якою послуговуються дослідники Юнгера й яка включає «Невідомого солдата», «Робітника» та «Того, хто пішов до лісу». Гадаю, ми можемо сміливо ототожнювати цю тріаду з ніцшеанською тріадою Верблюд — Лев — Дитина, позаяк віднайдемо схожу функціональну навантаженість цих архетипів. Та перед тим, як ми спробуємо коротко описати сутність гештальту Робітника, нам варто розкрити зміст того поняття, яке Юнгер вкладає у «гештальт». Його окреслено низкою пов'язаних між собою дефініцій, найзагальніша з яких визначає гештальт як те, у чому «замкнуте ціле, яке вміщує в себе більше, ніж суму своїх частин, і яке було недосяжним за анатомічної доби» [Юнгер, 2000: с. 87]; як бачимо, це поняття відсилає нас до певної вищої єдності. Варто зазначити, що, виходячи з цього визначення, ми бачимо певну онтологічну природу досліджуваного поняття. Водночас, вводячи цю ідею, Юнгер не сприймає її як певний новотвір, а вбачає у гештальті структуру, якій прийшов час розкритися, та після розкриття якої з'являється можливість бачити її скрізь, тобто бачити, як гештальт пронизує дійсність. За визначенням ми розуміємо, що гештальт у його найширшому розумінні є чимось більшим за, наприклад, групу людей, проте, як указує Юнгер, одинична людина також наділена гештальтом: «Гештальт, як було сказано, має і одинична людина: найбільш піднесене та невід'ємне право на життя, що вона поділяє із каменями, рослинами, тваринами та зірками, — це її право на гештальт. Як гештальт одинична людина включає більше, ніж суму своїх сил та здібностей; вона глибша, ніж могла б здогадуватись у своїх найглибших мріях, і могутніша, ніж може виявити у найпотужнішому своєму діянні... Її завдання в тому, щоб виразити це у часі. У цьому розумінні її життя є алегорією гештальту. Та попри це, одинична людина включена у широку ієрархію гештальтів, сил, які неможливо собі навіть і уявити... а могутність, багатство та сенс її життя залежать від того, наскільки вона причетна до порядку й протиборства гештальтів» [Юнгер, 2000: сс. 91—92].

Варто зазначити, що це поняття є одним із найбільш вагомих поділів поміж Ніцше та Юнгером. Очевидною є внутрішня пов'язаність поміж гешталтом Робітника та метафізикою волі до влади, особливо в аспектах воління, впливу на матерію буття тощо. Проте, якщо Ніцше залишає по собі доволі розмите уявлення про структуру волі до влади, зумовлене його раннім відходом, то інший німецький мислитель долає це слабе місце ніцшеанства, розширивши та зміцнивши його концептуальну базу. Воля та гешталт знаходяться у своєрідному взаємозв'язку на рівні понять, проте Юнгерові вдається створити чітку онтологічно-ієрархічну структуру, не потрапивши до пастки метафоричності. З іншого боку, як ми вже вказували, настанову для доби свого часу Юнгер вбачає в усвідомленні нігілізму як результату прогресу, породжуваного через розрив із традицією: «Для великих шкіл прогресу характерна відсутність зв'язку з первісними силами та вкоріненість їхньої динаміки у тимчасовому ході руху. У цьому й причина того, що їхні висновки самі по собі переконливі, та все ж, через якусь диявольську математику, приречені вилитись у нігілізм. Ми самі пережили це тією мірою, якою були причетні до прогресу і у відновленні безпосереднього зв'язку з дійсністю вбачаємо велике завдання тієї генерації, що довго жила у первісному ландшафті» [Юнгер, 2000: с. 102]. За умов цього нігілізму постає Робітник — реакція на метаморфозу дійсності. Цей архетип — наступний етап та протилежний етап стосовно бюргера. Внаслідок цього Робітник постає «представником особливого класу чи особливого стану. Представником нового суспільства та представником світу, в якому економіка і доля мають однакове значення» [Юнгер, 2000: с. 423]. Тут варто провести необхідне контекстуальне розведення поміж Робітником та Пролетарем. Уявлення про Пролетаря контекстуально знаходиться у протилежному вимірі думки та не співвимірне з обширом змісту, закладеним у поняття Робітника. Умовно кажучи, він знаходиться у горизонтальній площині виробничих відносин. На противагу цьому, Робітник Юнгера є спробою поєднати виклик техніки та героїчний архетип — фактично це нова форма аристократа нігілістичної ери. Як зазначає Юнгер у листі до Анрі Пляру: «Антимарксистське тлумачення мені варто заперечити. Маркс вкладається у систему «Робітника», проте не заповнює її сповна» [Юнгер, 2000: с. 433]. Там же він наводить ще низку цікавих нам тез. Одна з них стосується питання про гешталт, де Юнгер указує, що за своєю природою він ближче до монади Ляйбніца, ніж до платонівської ідеї, тобто розміщує структуру гешталту в межах світу речей, проте на рівні вищого розуміння, ніж властивого матеріалістичним концепціям філософії ХХ сторіччя.

Поряд із тим, актуальним питанням, на яке варто звернути увагу, є взаємодія Надлюдини та Робітника. У тому ж листі, що вище, читаємо наступне: «Робітник — це титан і водночас — син Землі; він, як каже Ніцше, слідує її смислу, при тому навіть там, де він, здавалось би, її руйнує. Вулканізм зростатиме. Земля породить не лише нові види, але й нові роди. Надлюдина ще нале-

жить до видів» [Юнгер, 2000: с. 433]. А у листі до Вальтера Пата Юнгер указує: «Можливо, людина з ризиком для себе здійснила невдалий стрибок як ніцшеанський канатоходець. Проте не було б слушним вбачати у Робітникові Надлюдину чи платонівську ідею — радше вже гештальт, у розумінні гетівської першорослини. Вона теж не являє собою тип, та має силу, що формує типи» [Юнгер, 2000: с. 439]. Таким чином, спостерігаємо, що «Робітник» Юнгера — це проміжний етап, нігілістична реакція на потребу Надлюдини, але він не виходить поза межі ніцшеанського «канат поміж твариною та Надлюдиною». Іншими словами, це елемент шляху, що має відмінну антропологічну природу від попередників, але не має повноцінно нової природи стосовно Надлюдини.

У «пізньому» періоді творчості Юнгера ідеї тотальної мобілізації та Робітника будуть подолані самим Юнгером та замінені на контекст ідеї «Відходу до лісу». Щоб розкрити цю сторінку інтелектуальної біографії, ми скористаємося двома текстами: працею «Відхід до лісу» та есеєм «Зміна гештальту. Прогноз на ХХІ сторіччя».

Перш за все варто зосередитись на ідеї «Відходу до лісу». Ми спробуємо подати квінтесенцію цього концепту, розкривши його природу та пов'язавши з попередньо викладеним матеріалом у контексті Юнгера. Осмислюючи сучасну епоху (другу половину ХХ сторіччя), німецький мислитель виводить систему двох метафор: Корабля та Лісу, де перший — тимчасове, а другий — позачасове. Надалі він стверджує, що «за нашої нігілістичної доби поширився обман зору, через який все, що рухається, видається важливішим за те, що у спокої» [Юнгер, 2020а: с. 50], тим самим указуючи на розростання негативної тенденції, що впливає з динаміки доби техніки. Можемо стверджувати, що цей «обман зору» спричинений підміною цінностей, що проявляється у спробі замаскувати нестачу цінностей їх маревом, аби дух нігілізму вберіг позиції, що в свою чергу закріплює добу «останньої людини» та кризи. Така думка перегукується із засторогою, висловленою Ніцше у «Ранковій зорі»: «О, ви, бідолахи з великих міст політики, молоді, обдаровані, змучені марнославством чоловіки, які вважають своїм обов'язком висловитися з приводу всього, що відбувається — а завжди ЩОСЬ відбувається! ...Вони є заручниками щоденних подій, вважаючи, що керують ними, — бідолахи!» [Ніцше, 2018: с.310]. Водночас певною мірою стан, про який говорить Юнгер, тотожний станові затьмарення, в якому знаходився натовп перед канатоходцем у «Так казав Заратустра». Проте супроти цієї ілюзорної позірності мислитель уводить можливість контакту людини й Буття, яку окреслює концептом «Відходу до Лісу», відповідно формуючи новий тип людини — «Того, хто пішов до Лісу». Цей тип, за словами Юнгера, аналогічно Робітникові, «задає певну шкалу, оскільки розділяє не лише різноманітні форми та царини, але й ранги поведінки» [Юнгер, 2020а: с. 51]. Тобто «Той, хто пішов до Лісу» є новим гештальтом, ба більше — за характеристикою саме цей тип найближчий до ніцшеанської Дитини, тобто до шляху подолання нігілізму людиною у самій собі.

Конфлікт Корабля та Лісу, технології, машинерії та вкоріненості передбачає, що людина, яка вибирає вирушити до Лісу, водночас виходить за межі Закону, під чим нам варто розуміти устрій, темпи та динаміку плинного світу. Та одразу виникає запитання, до якого апелює і сам Юнгер: «Чи є відхід до Лісу формою анархізму?». Відповідь вочевидь негативна — цей акт варто сприймати не як бунт чи протидію системі, а як спробу виходу на інший, вищий рівень реалізації людського буття у співвідношенні із загальним Буттям. Для Юнгера це акт втручання міфологічного у технічне й одне іншому не суперечить, ба більше — він наголошує, що відхід до Лісу «можливий у будь-якій точці Землі» [Юнгер, 2020а: с. 53], адже насамперед означає занурення у самого себе. «Той, хто пішов до Лісу» є конституванням того, що згодом Юнгер опише в образі Анарха — і саме цей образ є чи не найближчим утіленням ніцшеанського уявлення про стадію Духу Дитини. Анарх — це вже той випадок, коли йдеться про стан Духу, це зіткнення людини та Буття, людини та міфологічного, де стираються всі рамки технічного світу. Перш за все, цей стан — це досвід самозанурення, пошуки основи для-себе-у-собі та вміння зберігати внутрішню твердиню балансу. По-друге, втілення Анарха вже за своєю природою стає актом здійснення переоцінки цінностей. Таким чином, Юнгер відтворює ніцшеанську тріаду, залишаючи її суть, проте більшою мірою інтегруючи ці образи у соціальний, а не лише персонально-метафізичний контекст.

Насамкінець хочемо розглянути есей «Зміна гештальту. Прогноз на XXI сторіччя». За своїм стилем цей текст афористичний та пронизаний наскрізною темою очікування нового сторіччя. У цій праці підкреслено те, що Ернст Юнгер — візіонер, який здатний бачити закономірності та процеси, що відбуваються у світі, та на їхньому ґрунті виводити прогнози. Можемо ствердити, що як Ніцше висловив своєрідний прогноз ХХ сторіччя наприкінці ХІХ сторіччя, так Юнгер, продовжуючи цю негласну традицію, прогнозує ХХІ сторіччя у другій половині ХХ сторіччя. У цій праці в ході Юнгової спроби осмислювати реакції на добу нігілізму ми знаходимо посилення на концепти самого Ніцше. Особливу цікавість у мислителя викликає тема смерті Бога, в якій він вбачає те, що «рівень знань нашої доби недостатній. Крім того, автор (Ніцше. — *Б.П.*) суперечить собі, вводячи ідею “вічного повернення”» [Юнгер, 2018: с. 8]. Вихід із цієї суперечності Юнгер вбачає у поверненні до класичного міфологічного зіткнення Титаномахії та Олімпійців, які між собою вічно змінюються на метаісторичному рівні. ХХ та ХХІ сторіччя визнають часом титанів, часом техніки та ремесла — титани не потребують молитов, вони потребують праці, в ході їх панування «проявляються геркулесові, кентаврчні та прометеєві гештальти — і перший серед них гештальт Робітника. Техніка — його уніформа» [Юнгер, 2018: с. 29]. Проте очевидним для Юнгера є те, що ми повинні жити в очікуванні доби богів у колі «вічного повернення», хоч воно буде неочікуваним та непередбачуваним. Така міфологічно-метафорична мова образів теж указує нам на протяжність спільної лінії

поміж філософією Юнгера та Ніцше, і водночас вкотре подає нам Юнгера як пильного інтерпретатора ніцшеанської думки.

Отже, впродовж нашої розвідки ми на прикладі філософії Ернста Юнгера розкрили герменевтичну природу ніцшеанства та спробували подати тлумачення інтерпретації як методологічну спробу розкриття проблематики, порушеної в першоджерелі. Варто зазначити, що, розширюючи поле досліджуваних інтерпретацій, ми збільшуємо точність уловлювання відтінків смислу, закладених у першоджерелі. Внаслідок цього, за умови, що впродовж нашого дослідження ми звертаємося до оригінальних текстів Ніцше, ми утворюємо своєрідне герменевтичне коло автора та інтерпретаторів, тлумачів та тлумаченого, зрештою отримуючи у цій системі змогу ґрунтовного та якомога незалежнішого аналізу вихідних ідей, розраховуючи на ймовірність зменшення похибки власної інтерпретації за рахунок звертання уваги на цілковите інтерпретативне поле текстів. Розглянуті нами ідеї Ернста Юнгера допомогли продемонструвати цю тезу, розширюючи контекстуальне поле ніцшеанських Надлюдини та метафізики Волі до влади та надаючи цим поняттям в інтерпретованому вигляді певного соціального виміру поряд із власне філософським, що надає новий контекст для тлумачення ідей Фридриха Ніцше.

ДЖЕРЕЛА

- Ніцше, Ф. (2018). *Ранкова Зоря. Думки про моральні передсуди*. Київ: Темпора.
- Семеняка, О. (2021). Українська юнгеріана, консервативна футурологія, пан'європеїзм. Отримано з: <https://plomin.club/olena-semenyaka/>.
- Юнгер, Э. (2000). Рабочий. Господство и гештальт. В: Э. Юнгер, *Рабочий. Господство и гештальт; Тотальная мобилизация; О боли* (сс. 5—40). Санкт-Петербург: Наука.
- Юнгер, Э. (2018). *Смена гештальта. Прогноз на XXI век*. Москва: Издание книжного магазина «Циолковский».
- Юнгер, Э. (2020а). *Уход в Лес*. Москва: Ад Маргинем.
- Юнгер, Е. (2020б). Вогонь і рух (Математика війни). В: Е. Юнгер, *Авантюрне серце* (сс. 225—234). Київ: Видавець Анна Клокун.
- Юнгер, Е. (2020в). Тотальна мобілізація. В: Е. Юнгер, *Авантюрне серце* (сс. 235—254). Київ: Видавець Анна Клокун.
- Nietzsche, F. (1997). *Thus Spoke Zarathustra*. Ware, Hertfordshire: Wordsworth Editions Ltd.
- Siemens, H. (2006). Nietzsche contra Liberalism on Freedom. In: H. Siemens, *A Companion to Nietzsche* (pp. 437—454). Padstow: Blackwell Publishing Ltd.

Отримано 01.06.2022

REFERENCES

- Junger, E. (2000). Worker Dominion and Gestalt. [In Russian]. In: E. Junger, *Worker. Dominion and Gestalt; Total mobilization; About pain* (pp. 5—40). St. Petersburg: Nauka. [=Юнгер 2000]
- Junger, E. (2018). Gestalt change. Forecast for the 21st century. [In Russian]. Moscow: Tsiolkovskii bookstore edition. [=Юнгер 2018]
- Junger, E. (2020a). Go away to the Forest. [In Russian]. Moscow: Ad Marginem. [=Юнгер 2020а]
- Junger, E. (2020b). Fire and Motion (Mathematics of War). [In Ukrainian]. In: E. Junger, *The Adventurous Heart* (pp. 225—234). Kyiv: Publisher Anna Klokun. [=Юнгер 2020б]
- Junger, E. (2020c). Total mobilization. In: E. Junger, *The Adventurous Heart* [In Ukrainian]. (pp. 235—254). Kyiv: Publisher Anna Klokun. [=Юнгер 2020с]

- Nietzsche, F. (1997). *Thus Spoke Zarathustra*. Ware, Hertfordshire: Wordsworth Editions Ltd.
- Nietzsche, F. (2018). Morning Dawn. Thoughts on moral prejudices. [In Ukrainian]. Kyiv: Tempora. [=Ніцше 2018]
- Semeniaka, O. (2021). Ukrainian Jungeriana, conservative futurology, pan-Europeanism. [In Ukrainian]. Retrieved from: <https://plomin.club/olena-semenyaka/>. [= Семеняка 2021]
- Siemens, H. (2006). Nietzsche contra Liberalism on Freedom. In: H. Siemens, *A Companion to Nietzsche* (pp. 437—454). Padstow: Blackwell Publishing Ltd

Received 01.06.2022

Bohdan PEREDRII, MPhil,
Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska, Lviv, 79000
peredrij.bogdan@gmail.com

THE HERMENEUTICS OF NIETZSCHEANISM:
AN ANALYSIS OF THE DIVERSITY OF INTERPRETATIONS
OF FRIEDRICH NIETZSCHE'S PHILOSOPHY THROUGH THE PRISM
OF THE EVOLUTION OF ERNST JÜNGER'S IDEAS

The essence of Nietzscheanism as a philosophical doctrine has never been characterized by a definite consistency or certainty. Instead “indirect followers” and interpreters of Friedrich Nietzsche’s philosophy (since this thinker did not have direct followers or a particular school) resorted to a variety of interpretations of his concepts. Considering that, the hermeneutic aspect of the study not only of Nietzsche’s texts, but also of his interpreters allows us to look at the hidden potential of the concepts of the German philosopher from a new point of view.

In this research, we seek to focus on looking for Nietzschean roots in Ernst Jünger’s creative legacy, tracing the transformation of his ideas along the author’s intellectual path and showing how those ideas correlate with those of Friedrich Nietzsche himself and how they differ.

As a reference point for any study of interpretations of Nietzsche’s philosophy, the author singles out many German philosopher concepts at the edge of various interpretations. Such central concepts in the article include the idea of “Apollonian” and “Dionysian” principles (the first), the anthropological idea of “Overhuman” (Übermensch) and the interrelated metaphysical triad of “will to power”, “reevaluation of all values”, and “eternal return”.

In addition, one of the leading motives of the 20th century, which can be traced to an attempt to read Nietzschean ideas, postulates their location at the junction of philosophical and political-ideological concepts. Analyzing the peculiar hermeneutic conflict of Nietzschean philosophy based on this phenomenon, the author turns to early attempts to understand and implement the ideas of the German thinker, which were carried out directly in Germany. This context is connected in the article with the formation of the foundations of the conservative revolution and the figure of Ernst Jünger since the interpretation of this thinker, to some extent, can be considered one of the first and, undoubtedly, the most resonant.

In the course of the research, the author turns to Nietzsche’s original texts, forming a kind of hermeneutic circle of the author and interpreters, interpreters and the interpreted, ultimately obtaining in this system the opportunity for a thorough and as independent as possible analysis of the original ideas, counting on the probability of reducing the error of one’s interpretation due to paying attention to the entire interpretive field texts. The considered ideas of Ernst Jünger demonstrate this thesis, expanding the contextual field of the Nietzschean Übermensch and the metaphysics of the Will to Power and giving these concepts in an interpreted form a particular social dimension along with the philosophical one, which provides a new context for the interpretation of the ideas of Friedrich Nietzsche.

Keywords: *Nietzsche, Jünger, Übermensch, Will to Power, Total Mobilisation, The Worker, Nietzscheanism, Hermeneutics, Interpretation.*